

П'єр Адо

ЩО ТАКЕ АНТИЧНА ФІЛОСОФІЯ?

Pierre Hadot

П'єр Адо

**QU'EST-CE QUE
LA PHILOSOPHIE
ANTIQUE?**

**ЩО ТАКЕ АНТИЧНА
ФІЛОСОФІЯ?**

З французької переклав
Сергій Йосипенко

Gallimard

Київ
Культурна Асоціація
«Новий Акрополь»
2014

УДК 1/14(37+38)(091)

ББК 87.3(0)

А31

Адо П.

А31 Що таке антична філософія? / Переклад з французької С.Л. Йосипенка. — К.: Новий Акрополь, 2014. — 428 с.

Твір «Що таке антична філософія?» (1995) посідає особливе місце у творчості П. Адо. Ця книга стала для нього нагодою викласти власну концепцію філософії і, одночасно, підсумувати досвід роботи з античними філософськими текстами та узагальнити своє бачення філософії. Вона, як і будь-яке історико-філософське дослідження, що ставить перед собою філософську мету, виходить за межі суто історичного завдання встановлення усіх деталей минулого в межах його всесторонньої і безсторонньої реконструкції.

Зрозуміло, що книга, написана з таких позицій, не обмежується викладом «поглядів» античних філософів: за улюбленим висловом її автора вона покликана не лише інформувати, а й формувати. Розповідаючи про античну філософію як історичний феномен, твір пропонує читачу авторське розуміння філософії і, що можливо є найважливішим, спосіб прочитання філософських (і не тільки античних) текстів.

Книга вперше презентує наукову спадщину видатного філософа антикознавця українською мовою.

ББК 87.3(0)

© Éditions Gallimard, 1995

© С.Л. Йосипенко, переклад українською мовою, примітки, післямова, 2014

© Культурна асоціація «Новий Акрополь», 2014

ISBN 978-966-97200-2-3

Пам'яті А.-Ж. Вольке

Прийде час, коли задля морально-розумового вдосконалення братимуть до рук скоріше Ксенофонтів «Спогади», аніж Біблію, та коли послуговуватимуться Монтенем та Горациєм як поведирями і провідниками на шляху, що веде до розуміння Сократа – найпростішого й найнезабутнішого посередника та мудреця.

Ніцше

Давньогрецькі філософи, такі як Епікур, Зенон, Сократ тощо, залишалися більш вірними Ідеї філософа, аніж філософи Нового часу.

«Коли, зрештою, ти почнеш жити добродісно?» – запитав Платон старого, який розповів йому, що слухав лекції про добродісність. Йдеться про те, що не можна увесь час віддаватися розмірковуванням, потрібно також думати над їх застосуванням. Але сьогодні тих, хто живе відповідно до того, чому навчає, вважають мрійниками.

Кант

Бажання породжує думку.

Плотин

Яким буде місце філософа у громаді?* Місце скульптора людини.

Симплікій

Результати всіх шкіл та весь їхній досвід стали нашою легітимною власністю. Ми не робитимемо проблеми з прийняття стоїчної настанови лише через те, що раніше вже скористалися епікурейськими настановами.

Ніцше

Бажання робити добро важливіше за пізнання істини.

Петрарка

Гадаю, ніхто не зробив усім смертним гіршої послуги, ніж ті, що навчилися філософії, мовби то було якесь продажне ремесло.

Сенека

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Люди уявляють собі Платона й Аристотеля не інакше, аніж у тих довгих мантіях, що їх одягають педанти. Вони ж були порядними людьми, і так само, як інші, любили посміятися над друзями. Отже, коли вони розважалися створенням своїх законів та політик, то робили це граючись. Це була найменш філософська і найменш серйозна частина їхнього життя: а найбільш філософська полягала у тому, щоб жити просто і спокійно.

Паскаль

Якщо тебе спокушають філософські теорії, сядь і спрямуй їх на самого себе. Але не називай себе ніколи філософом та не погоджуйся, коли хтось інший назве тебе так. .

Епіктет

У наш час є викладачі філософії, а не філософи.

Торо

Без добродішності Бог є лише словом.

Плотин

—Я нічого не зробив сьогодні.

—Як? А хіба ви не жили? Адже жити — не лише найголовніше, але й найпрекрасніше із ваших занять.

Монтень

Наприкінці цієї книги читач знайде:

1) бібліографію посилань на античних авторів, що містяться у примітках;

2) свідомо обмежену бібліографію студій з античної філософії, яка у окремих аспектах може доповнити бібліографічні вказівки, що давалися у примітках;

3) хронологію, що дає змогу взаємно позиціонувати античних філософів, які згадуються у цій книзі.

Примітки перекладача, позначені * див. в кінці книги.

Ми дуже рідко розмірковуємо над тим, що таке філософія сама по собі¹. Її надзвичайно важко визначити. Студентів-філософів зазвичай знайомлять з філософіями. Програма агрегаційного іспиту* постійно пропонує їм, наприклад, Платона, Аристотеля, Епікура, стоїків, Плотина і після «темряви» середньовіччя, яку часто ігнорує офіційна програма, — Декарта, Мальбранша, Спінозу, Ляйбніца, Канта, Гегеля, Фіхте, Шелінга, Бергсона і кількох сучасних філософів. Щоб скласти іспит, потрібно написати роботу, яка продемонструє, що її автор добре знайомий із проблемами, порушеними теорією того чи іншого автора. Інша письмова робота повинна засвідчити здатність розмірковувати над проблемою, яка визначається як «філософська», оскільки регулярно була предметом уваги давніх та сучасних філософів. Здається, тут ні-

¹ Згадаємо про книгу Ж. Дельоза та Ф. Гваттарі «Що таке філософія» (Deleuze G., Guattari F. Qu'est-ce que la philosophie? — Paris, 1991), яка за своїм духом та методом досить далека від нашої праці, а також велику книгу Алексиса Філоненка «Що таке філософія? Кант і Фіхте» (Philonenko A. Qu'est que la philosophie? Kant et Fichte. — Paris, 1991), який у дуже цікавий спосіб порушує проблему сутності філософії на прикладі листів Фіхте та Канта. В «Історичному словнику філософії» (Historisches Wörterbuch der Philosophie. — Basel, 1989. — Bd. 7. — Col. 572–927) читач знайде також чудову добірку розвідок про визначення філософії від античності до наших днів.

чого не бракує. Адже вивчаючи різні філософії, можна отримати уявлення про філософію. Проте історія «філософії» не тотожна історії філософій, якщо розуміти під філософіями теорійні дискурси та системи філософів. Поруч з останньою історією залишається місце для вивчення філософської поведінки та філософського життя.

У цій книзі я хотів би спробувати описати в загальних рисах історичний та духовний феномен, яким є антична філософія. Читач може сказати мені: для чого обмежуватися античною філософією, яка настільки далека від нас? Я можу дати кілька відповідей. Передусім, це галузь, у якій я, сподіваюсь, уже здобув певну компетентність. По-друге, як говорив Аристотель, щоб зрозуміти щось, потрібно побачити його в розвитку¹, потрібно вхопити його у момент народження. Ми говоримо сьогодні про «філософію» тільки тому, що греки винайшли слово *philosophia*, яке означає «любов до мудрості», а також тому, що грецька традиція *philosophia* була підхоплена середньовіччям, а потім і модерною добою. Йдеться про осягнення феномену філософії біля його витоків і з усвідомленням того, що філософія є історичним феноменом, який виник у часі та розвивався до наших днів.

Я маю намір продемонструвати у моїй книзі глибоку відмінність, що існує між уявленням, яке мали Давні про *philosophia*, та уявленням, яке зазвичай мають про філософію в наші дні чи, щонайменше, тим її образом, що пропонують студентам з огляду на вимоги університетської освіти. В останніх складається враження, що кожен з філософів, яких вони вивчають, з

¹ Аристотель, Політика, I, 2, 1252 а 24.

усіх своїх сил і у свій оригінальний спосіб намагався винайти нову систематичну та абстрактну конструкцію, покликану так чи інакше пояснити світ чи, щонайменше, у випадку сучасних філософів, виробити нову теорію мовлення. І ніби з подібних теорій, які можна назвати «загальною філософією», майже в усіх системах впливає вчення про мораль чи критика моралі, яка є своєрідним застосуванням до людини та до суспільства загальних принципів системи, а також запрошенням зробити певний життєвий вибір, прийняти той чи інший спосіб поведінки. А знання про те, чи дає цей життєвий вибір належний результат, вважається цілком другорядною та додатковою проблемою, що зовсім не належить порядку філософського дискурсу.

Я думаю, що таке уявлення є помилковим, якщо його застосовувати до філософії античності. Йдеться, звичайно, не про заперечення надзвичайної здатності античних філософів розвивати теорійну рефлексію найвишуканіших проблем теорії пізнання, логіки або фізики. Просто цю теорійну діяльність потрібно розглядати інакше, аніж цього вимагає поширене сьогодні уявлення про філософію. Передусім, щонайменше починаючи з Сократа, вибір способу життя не постає наприкінці процесу філософської діяльності як додаток до неї: навпаки, він робиться з самого початку, у складній взаємодії між критичною реакцією на інші екзистенційні* настанови, глобальним баченням певного способу жити та бачити світ, а також самим вольовим рішенням; цей вибір визначає певною мірою саму доктрину та спосіб її викладання. Отже, філософський дискурс походить з певного життєвого та екзистенційного вибору, а не навпаки. По-друге, ці рішення та вибір ніколи не робляться на самоті: ніколи немає

ні філософії, ні філософів поза групою, спільнотою, одним словом, поза філософською «школою». Вибору способу життя, певній життєвій та екзистенційній схильності, що вимагає від індивіда повної зміни буття і, зрештою, перетворення усієї його істоти відповідно до бажання бути і жити у визначений спосіб, відповідає певна філософська школа. Сам екзистенційний вибір, у свою чергу, передбачає певне бачення світу, а завдання філософського дискурсу полягає у з'ясуванні та раціональному обґрунтуванні як, власне, екзистенційного вибору, так і відповідного йому бачення світу. Теорійний філософський дискурс народжується, таким чином, із первісного екзистенційного вибору і підштовхує до нього тією мірою, якою його логічна та переконлива сила, той вплив, який він може мати на співрозмовника, спонукають учителів та учнів жити у реальній відповідності до їх первинних виборів. Теорійний філософський дискурс є своєрідним результатом застосування певного життєвого ідеалу.

Відтак я хочу сказати, що філософський дискурс потрібно розглядати в контексті способу життя, засобом та одночасно виразом якого він є, а отже, філософія — це, передусім, спосіб жити, що дуже тісно пов'язаний із філософським дискурсом. Однією з фундаментальних тем цієї книги буде дистанція, яка відділяє філософію від мудрості. Філософія є лише вправою, що готує до мудрості. Тут не йдеться про протиставлення, з одного боку, філософії як теорійного філософського дискурсу, а з іншого — мудрості як мовчазного способу життя, який практикується з моменту, коли дискурс досягнув свого завершення і своєї досконалості; такою є схема, яку пропонує Ерік Вайль, коли пише:

Філософ не є «мудрецем»: у нього немає мудрості (або ж він не є мудрістю), і він говорить, незважаючи на те, що його дискурс має лише одну мету — спростувати себе самого; це не перешкоджає йому говорити доти, доки його дискурс не досягне цієї мети, а також поза тими досконалими моментами, коли він її досягатиме¹.

Ми маємо тут ситуацію, аналогічну тій, що зустрічається у «Логіко-філософському трактаті» Вітгенштайна, де філософський дискурс самого «Тракта-ту», зрештою, долає сам себе у мовчазній мудрості². Після «Бенкету» Платона антична філософія так чи інакше приймає, що філософ не є мудрецем, але вона не вважає себе чистим дискурсом, який зупиниться в момент досягнення мудрості: вона є водночас і нероздільно дискурсом та способом життя, які прагнуть мудрості, ніколи її не досягаючи. Але правдою є також, що дискурс Платона, Аристотеля чи Плотина зупиняється на порозі певних досвідів, які є якщо не є мудрістю, то своєрідним її передчуттям.

Так само не потрібно протиставляти спосіб життя та дискурс так, ніби вони, у свою чергу, відповідають практиці та теорії. Дискурс може мати практичний аспект тією мірою, якою він намагається справити вплив на слухача чи читача. Щодо способу життя, він, звичайно, не може бути теорійним, однак може бути теоретичним*, тобто споглядальним.

Для кращого розуміння хочу уточнити, що я вживаю слово «дискурс» у філософському розумінні

¹ Weil E. Logique de la philosophie. — Paris, 1950. — P. 13.

² Див. про це статтю Готфріда Габріеля «Логіка як література? Про значення літературної форми у Вітгенштайна»: Gabriel G. La logique comme littérature ? De la signification de la forme littéraire chez Wittgenstein // Le Nouveau Commerce. — 1992. — N. 82–83. — P. 84.

«дискурсивної думки», вираженої в усній чи письмовій мовній діяльності, а не в поширеному в наші дні розумінні «способу говорити з певної позиції» (наприклад, «расистський дискурс»). Утім, я відмовляюся змішувати мовну діяльність та пізнавальну функцію. Я процитую з цього приводу кілька дуже повчальних рядків Жака Рюф'є:

Насправді можна досконало мислити і пізнавати поза мовною діяльністю і, з певного погляду, пізнавати краще. Думка розпізнає себе у здатності визначати розумну поведінку, у здатності розумової репрезентації та абстрагування. Тварина (здатна розрізняти трикутні форми чи певні комбінації об'єктів) мислить зовсім як маленька дитина, яка ще не говорить, чи як глухонімий, що не отримав освіти [...] Клінічні дослідження доводять відсутність кореляції між розвитком мовної діяльності та розвитком розуміння: інтелектуально недорозвинена людина може добре говорити, афатик — бути дуже розумним [...] А творча здатність нормальної людини іноді так чи інакше пригнічується виражальною здатністю. Великі відкриття, здається, здійснюються незалежно від мовної діяльності, на основі схем (patterns), вироблених мозком¹.*

Я наполягаю на цьому, оскільки ми зустрічатимемо у цій книзі ситуації, в яких філософська діяльність продовжує здійснюватися, незважаючи на те, що дискурс не може виразити цю діяльність.

Тут не йдеться про протиставлення чи поділ, з одного боку, на філософію як спосіб життя, а з іншого — на філософію як на філософський дискурс, який, так би мовити,

¹ Ruffié J. De la biologie à la culture. — Paris, 1976. — P. 357.

задавався би філософії ззовні. Навпаки, йдеться про демонстрацію того, що філософський дискурс є частиною способу життя. Однак, натомість потрібно визнати, що життєвий вибір філософа визначає його дискурс. Це означає, що не можна розглядати філософські дискурси як реальності, що існують у самих собі та для самих себе, та вивчати їхню структуру незалежно від філософа, який їх розвинув. Чи можна відокремити дискурс Сократа від життя та смерті Сократа?

На сторінках цієї книги часто зустрічатиметься поняття духовних вправ¹. Я позначаю цим терміном практики, які можуть належати до фізичного (наприклад, режим харчування), дискурсивного (діалог та розмірковування), або ж інтуїтивного (споглядання) порядків. Ці практики завжди покликані здійснити зміну та перетворення того, хто до них вдається. Втім, дискурс учителя філософії може набувати форми духовної вправи тією мірою, якою цей дискурс постає у формі, що під її впливом учень — у якості слухача, читача чи співрозмовника, — може духовно прогресувати чи внутрішньо перетворюватися.

Наш виклад здійснюватиметься у три етапи. Перший полягатиме в окресленні історії перших використань слова *philosophia* та у досягненні розуміння сенсу філософського визначення цього слова у Платона, оскільки у «Бенкеті» він визначив *philosophia* як прагнення до мудрості. Згодом ми спробуємо віднайти характеристики різних філософій античності, які розглядатимуться під кутом огляду способу життя, що приведе нас, зрештою, до вивчення спільних рис,

¹ Жан-П'єр Вернан також вживає цей термін у своїй книзі «Міф та думка у греків»: Vernant J.-P. Mythe et pensée chez les Grecs. — T. I. — Paris, 1971. — P. 96.

які їх об'єднують. І на третьому етапі ми намагатимемося встановити, з яких мотивів та якою мірою філософія, починаючи з середніх віків, мислилась як суто теорійна діяльність. Зрештою, ми дійдемо до запитання, чи можна повернутися до античного ідеалу філософії. Щоб аргументувати наші твердження, ми часто спиратимемося на тексти давніх філософів. На мою думку, це буде корисним для студентів, які не завжди мають легкий доступ до джерел.

Роздуми, які я пропоную читачеві, є продуктом тривалої праці, присвяченої античним філософам та філософіям. Під час моїх досліджень на мене сильно вплинули дві книги. Це, передусім, книга Пауля Рабова під назвою «Духовне керівництво»¹, яка вийшла в 1954 році і розповідала про різні форми, що їх могли набувати згадані практики у епікурейців та у стоїків, і перевагою якої є те, що вона наголошує на тяглоті, що зберігається між античною та християнською духовністю, однак, можливо, занадто зосереджуючись винятково на риторичних аспектах духовних вправ. Окрім того, це робота моєї дружини, яка до знайомства зі мною написала книгу про Сенеку та греко-римську традицію духовне керівництво², де творчість філософа-стоїка розглядається в загальній перспективі античної філософії.

Мені пощастило зустріти двох філософів, кожен з яких незалежно від мене також цікавився цими проблемами: світлої пам'яті Андре-Жана Вольке, студії якого з філософії як терапії душі нещодавно були опуб-

¹ Rabbow P. Seelenführung, Methodik der Exerziten in der Antike. — München, 1954.

² Hadot I. Seneca und die griechisch-römische Tradition der Seelenleitung. — Berlin, 1969. (текст докторської дисертації, захищеної в 1965 році і опублікований пізніше без змін).

ліковані¹, та польського колегу Юліуша Доманьського, робота якого про концепцію філософії в середні віки та за доби Ренесансу незабаром вийде друком²; в ній він продемонстрував, як антична концепція філософії затінювалась, але тільки частково, в середні віки і як вона була реанімована за доби Ренесансу, зокрема у Петрарки та Еразма. Окрім того я вважаю, що моя стаття під назвою «Духовні вправи та антична філософія», що вийшла у 1977 році, мала вплив на формування уявлень Мішеля Фуко про «культуру себе»³. В іншому місці я висловився про те, в чому ми були згодні та про розбіжності, які існували між нами⁴.

Я повинен від усього серця висловити свою вдячність Еріку Віню, який запропонував мені написати цю книгу, порадив мені її план та проявив зі мною виняткове терпіння. За допомогою своїх порад та текстів моя дорога колега Р. Амайон познайомила мене з дуже складними проблемами, пов'язаними з шаманізмом. Нехай вона знайде тут вираз моєї глибокої вдячності! Моя особливо щира подяка Сільвії Сімон, так само як і Гвенаель Обрі, Жанні Карльє, Ільзетраут Адо, які перечитали цю книгу, щоб вилучити з неї, наскільки це було можливим, недоречності та помилки.

¹ Voelke A.-J. La philosophie comme thérapie de l'âme / Préface de P. Hadot. — Fribourg-Paris, 1993.

² Domanski J. La Philosophie, théorie ou manière de vivre? Les controverses de l'antiquité à la Renaissance / Préface de P. Hadot. — Fribourg-Paris, 1996.

³ Foucault M. Le Souci de soi. — Paris, 1984. — P. 57.

⁴ Hadot P. Réflexions sur la notion de culture de soi // Michel Foucault philosophe. Rencontre internationale, Paris, 9, 10, 11 janvier 1988. — Paris, 1989. — P. 261–269.

ЗМІСТ

Переднє слово	7
• Перша частина	
Платонове визначення філософа і те, що йому передує	16
I. ФІЛОСОФІЯ ДО ФІЛОСОФІЇ	16
Historia перших мислителів Греції	16
Paideia	19
Софісти V століття	20
II. ПОЯВА ПОНЯТТЯ «ФІЛОСОФУВАННЯ»	22
Свідчення Геродота	22
Філософська діяльність, гордість Афін	24
Поняття sophia	26
III. ПОСТАТЬ СОКРАТА	32
Постать Сократа	32
Сократове незнання та критика софістичного знання	35
Заклик «індивіда» до «індивіда»	41
Сократове знання: абсолютна цінність морального наміру	45
Турбота про себе, турбота про інших	50
IV. ВИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФА	
В «БЕНКЕТІ» ПЛАТОНА	54
«Бенкет» Платона	54
Ерос, Сократ і філософ	57
Ісократ	68
• Друга частина	
Філософія як спосіб життя	70
V. ПЛАТОН І АКАДЕМІЯ	70
Філософія як форма життя у Платонівській академії	70
Філософський дискурс Платона	90

VI. АРИСТОТЕЛЬ ТА ЙОГО ШКОЛА	98
«Теоретична» форма життя	98
Різні рівні «теоретичного» життя	104
Межі філософського дискурсу	112
VII. ЕЛІНІСТИЧНІ ШКОЛИ	117
Загальна характеристика	117
Кініки	140
Пірон	144
Епікурейство	148
Стоїцизм	165
Аристотелізм	182
Платонівська Академія	183
Скептицизм	187
VIII. ФІЛОСОФСЬКІ ШКОЛИ ДОБИ ІМПЕРІЇ	191
Загальна характеристика	191
Плотин та Порфірій	205
Неоплатонізм після Платона, теургія	221
IX. ФІЛОСОФІЯ І ФІЛОСОФСЬКИЙ ДИСКУРС	225
Філософія та двозначність філософського дискурсу	225
Духовні справи	235
Мудрець	289
Висновки	304
• Третя частина	
Розрив і тяглість. Середньовіччя та Новий Час	307
X. ХРИСТІЯНСТВО ЯК ФІЛОСОФІЯ ОДКРОВЕННЯ	307
Самовизначення християнства як філософії	307
Християнство та антична філософія	321
XI. ЗНИКНЕННЯ ТА ВІДРОДЖЕННЯ АНТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ФІЛОСОФІЇ	328
Ще раз про християнство та філософію	328
Філософія як служниця теології	330

Віртуози розуму	335
Незнищеність концепції філософії як способу життя	339
ХІІ. ПИТАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	353
БІБЛІОГРАФІЯ	368
ХРОНОЛОГІЯ	376
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	385
ПРИМІТКИ ПЕРЕКЛАДАЧА	395
С. Йосипенко Філософія як спосіб життя та історія античної філософії П'єра Адо	401

ЩО ТАКЕ «НОВИЙ АКРОПОЛЬ»?

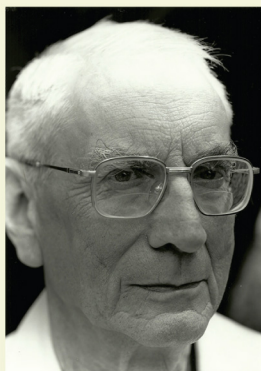
- * Це міжнародна культурна організація, мета якої – відродження філософії, як дієвої сили оновлення людини і суспільства
- * Це об'єднання людей різного віку, національностей, професій, які прагнуть повернення і збереження загальнолюдських цінностей
- * Це Філософська школа, програма якої ґрунтується на традиційних ученнях Сходу і Заходу
- * Це відкритий для всіх Культурний центр, який щотижня пропонує різноманітну програму лекцій, семінарів, літературних і музичних вечорів, організовує виставки, екскурсії, зустрічі з діячами науки, культури, мистецтва
- * Це практична робота у багатьох сферах життя: екології і благодійності, наукових дослідженнях і педагогіці
- * Це культурні центри у Києві, Дніпропетровську, Харкові, Львові, Одесі, Донецьку, Миколаєві, Полтаві та Запоріжжі

Контакти:

Київ: (044) 501-01-35 Донецьк: (062) 348-28-66
Харків: (093) 808-00-55 Миколаїв: (0512) 47-42-72
Львів: (093) 713-23-00 Полтава: (095) 127-33-14
Одеса: (048) 726-52-28 Запоріжжя: (093) 361-81-86
Дніпропетровськ: (056) 785-07-94

www.newacropolis.org.ua

П'єр Адо (1922–2010) — видатний французький філософ, філолог, знавець і перекладач творів античних авторів, професор Колеж де Франс.

Твір «Що таке антична філософія?» (1995) посідає особливе місце у його творчості. Ця книга стала для П. Адо нагодою викласти власну концепцію філософії і, одночасно, підсумувати досвід роботи з античними філософськими текстами та

узагальнити своє бачення філософії. Вона, як і будь-яке історико-філософське дослідження, що ставить перед собою філософську мету, виходить за межі суто історичного завдання встановлення усіх деталей минулого в межах його всесторонньої і безсторонньої реконструкції.

Зрозуміло, що книга, написана з таких позицій, не обмежується викладом «поглядів» античних філософів: за улюбленим висловом її автора вона покликана не лише інформувати, а й формувати. Розповідаючи про античну філософію як історичний феномен, твір пропонує читачу авторське розуміння філософії і, що можливо є найважливішим, спосіб прочитання філософських (і не тільки античних) текстів.

Книга вперше презентує наукову спадщину видатного філософа-антикознавця українською мовою.

ISBN 978-966-97200-2-3

П'єр Адо

ЩО ТАКЕ АНТИЧНА ФІЛОСОФІЯ?

П'єр Адо

ЩО ТАКЕ АНТИЧНА ФІЛОСОФІЯ?

НА
НОВИЙ АКРОПОЛЬ